

РОЛЬ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

THE ROLE OF THE PROSECUTOR IN ORGANIZING AND CONDUCTING OF UNDERCOVER INVESTIGATIVE ACTION

Костогриз Я.О.,
*ад'юнкта кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена визначенню ролі прокурора під час організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Наведено доводи з приводу того, що прокурор виділяється на фоні інших суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій та має вирішальний, ключовий статус. Проведено аналіз повноважень прокурора на всіх етапах проведення негласних слідчих (розшукових) дій, починаючи від звернення до слідчого судді з клопотанням про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій і завершуючи використанням їх результатів у доказуванні.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, суб'єкти негласних слідчих (розшукових) дій, прокурор, повноваження прокурора, прокурорський нагляд, процесуальне керівництво.

Стаття посвящена определению роли прокурора при организации и проведении негласных следственных (розыскных) действий. Приведены доводы по поводу того, что прокурор выделяется на фоне других субъектов негласных следственных (розыскных) действий и имеет решающий, ключевой статус. Проведен анализ полномочий прокурора на всех этапах проведения негласных следственных (розыскных) действий, начиная от обращения к следственному судье с ходатайством о предоставлении разрешения на проведение негласных следственных (розыскных) действий и заканчивая использованием их результатов в доказывании.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, субъекты негласных следственных (розыскных) действий, прокурор, полномочия прокурора, прокурорский надзор, процессуальное руководство.

The aim of the article is to describe the role of the prosecutor in organizing and conducting of undercover investigative action. The author made arguments that the prosecutor has unique powers during conducting of undercover investigative action and has a decisive, key status. The author also made an analysis of the powers of the prosecutor at all stages of carrying out undercover investigative action, starting with an application for permission to carry out undercover investigative action, and ending with the use of their results in proving.

Key words: undercover investigative action, subjects of undercover investigative action, prosecutor, prosecutor's powers, prosecutor's supervision, procedural guidelines.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлюється неможливістю гарантування та забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів особи, а також захисту суспільства та держави від кримінальних правопорушень без ефективного здійснення негласних слідчих (розшукових) дій – нового процесуального інституту, передбаченого КПК України. Досягнення вказаної мети можливе виключно за наявності чіткої взаємодії між прокурорами, слідчими та працівниками оперативних підрозділів. При цьому виключно прокурор наділений як повноваженнями щодо контролю за проведенням негласних (слідчих) розшукових дій (далі – НСРД), так і має право брати активну участь у їх проведенні. Такий універсальний статус прокурора, як процесуального керівника, і зумовлює необхідність більш детального дослідження його ролі під час організації та проведення негласних (слідчих) розшукових дій.

Стан дослідження. Питанням визначення правового статусу прокурора під час проведення досудового розслідування, та, зокрема, організації та проведення НСРД, присвячені дослідження таких науковців та практиків, як Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін, І.І. Когутич,

В.А. Колесник, М.В. Косюта, В.В. Луцик, М.І. Мичко, Д.Й. Никифорчук, В.Т. Нор, А.А. Павлишин, М.А. Погорецький, І.В. Рогатюк, Ю.Г. Севрук, А.В. Столітній, С.Р. Тагієв, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та інших. У вказаних наукових працях досліджено процесуальний статус прокурора у кримінальному провадженні, наведено характеристику прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Проте вказані дослідження носять загальний характер, тому у статті більш детально розглянуто роль прокурора під час проведення не всього досудового розслідування, а виключно негласних слідчих (розшукових) дій.

Мета статті полягає у дослідженні ролі прокурора під час організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи процесуальний статус та роль прокурора під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, варто зазначити, що вказана діяльність урегульована низкою нормативно-правових актів, серед яких – Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), Закон України «Про прокуратуру», Наказ Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від

19 грудня 2012 року № 4гн, Інструкція «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затвердженої 16.11.2012 спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі – Інструкція), тощо.

Основоположним нормативно-правовим актом, який визначає участь прокурора у кримінальному провадженні, виступає КПК України, який визначає, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [1].

Своєю чергою, М.І. Мичко вказує, що на досудових стадіях процесу прокурор виступає у двох іпостасях – з одного боку, він є охоронцем законності, а з іншого – органом кримінального переслідування осіб, які скоїли злочин [2, с. 15].

І.І. Когутич, В.Т. Нор, А.А. Павлишин, В.В. Луцик та інші науковці під прокурорським наглядом розуміють врегульовану нормами права діяльність органів прокуратури, спрямовану на реалізацію завдань і функцій прокуратури [3, с. 9].

М.В. Косюта вказує, що прокурорський нагляд – не загальна функція прокуратури, а форма діяльності держави, спрямована на виявлення, усунення і попередження порушень закону у діяльності суб'єктів права, на яких поширюється компетенція прокуратури, із використанням властивих органам прокуратури повноважень [4, с. 129].

Як зазначає О.В. Геселев, нагляд за додержанням законів у формі процесуального керівництва дозволяє прокурору за допомогою обов'язкових для виконання зазначеними органами вказівок, доручень, процесуальних дій та рішень безпосередньо спрямовувати хід та перебіг кримінального провадження на його досудових стадіях, цілеспрямовано впливати на результат діяльності органів досудового розслідування та виконання ними завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 КПК України [5, с. 79].

Своєю чергою, повноваження прокурора щодо забезпечення законності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України, мають процесуальний характер, та є одним із напрямів нагляду за додержанням законів у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Таким чином, процесуальне керівництво досудовим розслідуванням полягає у тому, що прокурор, окрім суто наглядових повноважень, також здійснює діяльність, яка пов'язана із визначенням обсягу процесуальних, слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на відшукування та документування необхідних доказів у конкретному кримінальному провадженні, забезпечуючи при цьому дотримання законності з боку учасників кримінального провадження.

Вказане свідчить про ключову роль прокурора у забезпеченні законності під час проведення досудового розслідування, та, зокрема, під час організації та проведення НСРД, та використання їх результатів у кримінальному провадженні, що, як наслідок, призводить до збільшення відповідальності прокурора щодо правових наслідків рішень, що приймаються у зв'язку з негласними слідчими (розшуковими) діями.

Про це також зазначає Ю.М. Дьомін, вказуючи на те, що правовий статус прокурора у кримінальному судочинстві суттєво відрізняється від статусу інших суб'єктів кримінального процесу [6, с. 92].

На першочерговому етапі ініціювання провадження НСРД прокурор має право погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення НСРД чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання (п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК України).

Дозвіл слідчого судді необхідний під час проведення НСРД, які пов'язані із втручанням у приватне спілкування (ч.ч. 1, 2 ст. 258 КПК України), а також щодо таких НСРД, як: обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України), спостереження за особою (ст. 269 КПК України), моніторинг банківських рахунків (ст. 269-1 КК України), аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України), контроль за скоєнням злочину у разі тимчасового обмеження конституційних прав особи (ч. 8 ст. 271 КПК України), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (стаття 274 КПК України).

Відповідно до вимог наказу Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 19 грудня 2012 року № 4гн прокурори, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування, перед погодженням клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій зобов'язані перевіряти відповідність наведених у них даних вимогам законів, матеріалам і фактичним обставинам кримінального провадження [7].

Права самостійного проведення негласних слідчих (розшукових) дій прокурором вітчизняний законодавець не передбачає (ч. 4 ст. 36, ч. 6 ст. 246 КПК України) [8, с. 132].

Проте тільки прокурор має виключне право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за скоєнням тяжкого або особливо тяжкого злочину, що готується або вчиняється, у формі контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину (ст. 271 КПК України).

Своєю чергою, слідчий без погодження з прокурором може прийняти рішення про проведення лише таких НСРД, як зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 2 ст. 264 КПК України) та спостереження за річчю або місцем (ст. 269 КПК України). Але навіть у таких випадках слідчий

зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення таких НСРД та стосовно отриманих результатів. Своєю чергою, прокурор має право заборонити їх проведення або ж припинити їх подальше проведення.

У цьому разі влучним є твердження Ю.Г. Севрука, Є.М. Блажівського, А.В. Столітнього та інших науковців, які відзначають, що будь-яка діяльність слідчого, пов'язана з обмеженням конституційних прав та свобод людини і громадянина під час проведення НСРД, потребує схвалення прокурора [9, с. 202].

Крім того, прокурори мають перевіряти законність здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, проведення яких не потребує дозволу слідчого судді або рішення прокурора, упродовж доби з часу отримання письмового повідомлення слідчого про їх проведення. У разі необґрунтованого прийняття таких рішень слідчим надавати вказівки про їх припинення.

Окрім виконання суто контролю, прокурори також мають право брати активну участь у проведенні НСРД шляхом надання доручень на їх проведення слідчому, органу досудового розслідування чи відповідному оперативному підрозділу шляхом надання письмових вказівок, а також беручи безпосередню участь у них (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України).

Відповідно до Інструкції доручення прокурора складається у двох примірниках на офіційному бланку прокуратури відповідного рівня та до нього додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії чи постановна слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії [10].

Доручення має бути мотивованим, містити інформацію, що необхідна для його виконання, має включати чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, строки його виконання, у ньому потрібно вказати конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 КПК України. У дорученні обов'язково зазначається конкретна негласна слідча (розшукова) дія, яку прокурор вважає за необхідне провести. У дорученні також може визначатися порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, а також терміни складання протоколів про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії або її проміжного етапу.

Крім того, про ключову роль прокурора під час проведення НСРД свідчать положення КПК України, відповідно до яких у разі необхідності подовжити строки проведення НСРД, виключно прокурор має право звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді після ретельного вивчення результатів проведених раніше заходів і лише за наявності додаткових відомостей, що дають підстави для цього.

Також виключно на прокурора покладається право використовувати результати НСРД у кримінальному провадженні (ч. 4 ст. 252 КПК України). Так, протоколи про проведення НСРД з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених НСРД передаються прокурору, який вживає заходів щодо збереження отриманих під

час проведення НСРД речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні.

Відповідно до ст. ст. 252 та 256 КПК України фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій має відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбачених цим Кодексом. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення у разі здійснення щодо них заходів безпеки, можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів.

Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Прокурор зобов'язаний повідомити про наявність у його розпорядженні речей або документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, їх власнику, зацікавленому в їх поверненні, та з'ясувати, чи бажає він їх повернути. При цьому допустимість вказаних дій та час їх вчинення визначаються самим прокурором з урахуванням необхідності забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження.

Саме на підставі рішення прокурора і під його контролем мають бути знищені відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення НСРД, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування (ст. 255 КПК України).

Аналіз вказаних повноважень прокурора під час проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій свідчить, що прокурор вирішує завдання, як щодо реалізації наглядової функції, спрямованої на забезпечення вимог закону і попередження можливих порушень конституційних прав і свобод громадян, так і щодо дотримання положень закону про фіксацію ходу і результатів таких дій, збереження інформації, отриманої внаслідок їх проведення з подальшим її використанням для цілей кримінального провадження, насамперед, як доказів для обвинувачення особи у скоєнні злочину під час судового розгляду [11, с. 141].

Якщо у результаті проведення НСРД будуть виявлені ознаки іншого кримінального правопорушення, що не розслідується у першочерговому кримінальному провадженні, отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, що постановляється, знову-таки тільки за клопотанням прокурора, який, окрім іншого, також має довести

законність отримання такої інформації та наявність достатніх підстав вважати, що вона свідчить про виявлення ознак кримінального правопорушення.

Окрім повноважень ініціювати або погоджувати проведення НСРД у кримінальному процесі, саме на прокурора покладено обов'язок забезпечення інформування осіб, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення таких дій, підозрюваного, його захисника. Так, відповідно до ст. 253 КПК України вказані особи мають бути письмово повідомлені саме прокурором або за його дорученням слідчим.

Конкретний час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, причетних до проведення НСРД. Відповідне повідомлення про факт і результати НСРД має бути здійснене протягом дванадцяти місяців із дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом [12, с. 424].

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що прокурор займає ключову роль під час організації та проведення НСРД. Наділяючи прокурора низкою виключних повноважень, що виділяє його між інших суб'єктів, законодавець також покладає на нього і обов'язок контролю за проведенням НСРД на всіх етапах, починаючи від ініціювання проведення і аж до використання їх результатів у доказуванні. Надання такого обсягу повноважень призводить, з одного боку, до надмірної монополізації організаційних повноважень у руках прокурора, проте, з іншого боку, виключно за таких обставин є можливим гарантування дотримання загальних засад кримінального провадження, визначених ст. 7 КПК України, таких, як: верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повага до людської гідності; забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла чи іншого володіння особи; таємниця спілкування; невтручання у приватне життя; недоторканність права власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. / Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
2. Мичко М.І. Проблеми функцій і організаційного устрою прокуратури України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». Х., 2002. 38 с.
3. Прокурорський нагляд в Україні: підруч. / Когутич І.І., Нор В.Т., Павлишин А.А., Луцик В.В.; за ред. В.Т. Нора. К.: Ін Юре, 2011, 592 с.
4. Косюта М.В. Прокурорська система України в умовах демократичного суспільства: моногр. Одеса: Юридична література, 2002. 321 с.
5. Геселев О. Процесуальний статус та повноваження прокурора за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Слово Національної школи суддів України. 2012. № 1. С. 78–92.
6. Дьомін Ю.М. Прокурорський нагляд в Україні на сучасному етапі: моногр. К. УкрІНТЕІ, 2013. 308 с.
7. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4гн. URL:http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=151871;
8. Колесник В.А. Суб'єкти здійснення та класифікація негласних слідчих (розшукових) дій. Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 129-134.
9. Процесуальне керівництво негласними слідчими (розшуковими) діями: наук-практ. посіб. / Севрук Ю.Г., Блажівський Є.М., Столітній А.В. та ін.; за заг. ред. Ю.Г. Севрука, А.В. Столітнього. К.: Національна академія прокуратури України, 2017. 282 с.
10. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Інструкція, затверджена наказом ГПУ, МВС, СБУ, АДПС, Мінфіну, Мін'юсту України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5/.
11. Актуальні питання кримінального процесу України: навч. посіб. / Є.М. Блажівський, І.М. Козьяков, О.М. Толочко, С.С. Мірошніченко, Г.П. Власова та ін.; за заг. редакцією Є.М. Блажівського. К.: Національна академія прокуратури України, Центр учбової літератури, 2013. 282 с.
12. Кримінальний процес: підруч. / Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р. та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.